

**Dünyada ve Türkiye’de Oyuncak Kütüphaneleri:
Alipaşa ve Bergama Oyuncak Kütüphaneleri Örneği**

*Toy Libraries in The World and Turkey:
Samples of Alipaşa and Bergama Toy Libraries*

Hilal SAMANCI, Halit Buluthan ÇETİNTAŞ

Makale Bilgisi / Article Information

Bu makaleye atıf yapmak için/ To cite this article:

Samancı, H. ve Çetintaş, H. B. (2018). Dünyada ve Türkiye’de oyuncak kütüphaneleri: Alipaşa ve Bergama oyuncak kütüphaneleri örneği. *Bilgi Dünyası*, 19(2), 145-166. doi: 10.15612/BD.2018.670

Makale türü / Paper type: Hakemli / *Refereed*

Doi: 10.15612/BD.2018.670

Geliş Tarihi / Received: 21.05.2018

Kabul Tarihi / Accepted: 20.11.2018

Elektronik Yayınlanma Tarihi / Online Published: 28.11.2018

İletişim / Communication

Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği / University and Research Librarians Association

Posta Adresi / Postal Address: Marmara Sok. No:38/17 06420 Yenışehir, Ankara, TÜRKİYE/TURKEY

Tel: +90 312 430 03 61; Faks / Fax: +90 312 430 03 61; E-posta / E-mail: bilgi@bd.org.tr

Web: <http://www.bd.org.tr/index.php/bd/index>

Dünyada ve Türkiye’de Oyuncak Kütüphaneleri: Alipaşa ve Bergama Oyuncak Kütüphaneleri Örneği*

Hilal SAMANCI** , Halit Buluthan ÇETİNTAŞ***

Öz

İnsanın yaşamı boyunca kişisel gelişimini etkileyen birçok unsur bulunmaktadır. Özellikle kişinin çocukluk döneminde oyunların ve oyuncakların önemli bir yeri vardır. Oyun, çocuğun hayatı boyunca kimseden öğrenemeyeceği birçok konuyu kendi deneyimlerini oluşturarak öğrenmesidir. Oyuncaklar ise bu deneyimleri kazandıran yön göstericilerdir. Oyuncak kütüphanesi, oyunu ve oyuncacı bir araya getiren kütüphane türüdür. Oyuncak kütüphanesi, çocukları her yönden destekleyen ve geliştiren, uygun oyun ortamları ve gerekli materyalleri sağlayarak çocuktaki gelişimin ve değişimin önünü açan, ailelere ve çocuklara rehberlik eden, çocukları okul öncesi eğitime hazırlayan mekânlardır. Bu araştırma, oyuncak kütüphanesini kullanan okul öncesi yaştaki çocukların ebeveynlerinin oyun, oyuncak ve oyuncak kütüphanesi hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Örneklem olarak Bursa Alipaşa Oyuncak Kütüphanesi ve İzmir Bergama Oyuncak Kütüphanesi belirlenmiştir. Bu oyuncak kütüphanelerini kullanan 151 ebeveyne anket uygulanmış ve her birine oyuncak kütüphanesi ile ilgili görüşleri sorulmuştur. Analiz sürecinde frekans ve yüzde hesapları ile çapraz tablo hesapları yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre çocuklar sıklıkla kütüphaneye gelmekte; kütüphane kullanımı, çocukların cinsiyetine ya da katılımcıların eğitim düzeyine göre değişmemekte; katılımcılar çoğunlukla oyuncak kütüphanesinde bulunan oyun ve oyun materyallerini yararlı bulmakta ve çocuklarını oyuncak kütüphanesini kullanma yönünde teşvik etmektedir. Ayrıca katılımcıların tamamı oyuncak kütüphanelerinin artması gerektiğini ifade etmiştir. Elde edilen bulgulara göre öneriler sunulmuştur.

Anahtar sözcükler: *Oyun; oyuncak; oyuncak kütüphanesi; okul öncesi; eğitim; yaşam boyu öğrenme*

* Bu çalışma, Hilal Samancı tarafından 2018 yılında tamamlanan “Dünyada ve Türkiye’de Oyuncak Kütüphaneleri: Alipaşa ve Bergama Oyuncak Kütüphaneleri Örneği” başlıklı yüksek lisans çalışmasına dayanmaktadır.

** Sorumlu Yazar, Yüksek Lisans Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, bilgiamanci@gmail.com

*** Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, buluthantentatas@atauni.edu.tr

Toy Libraries in The World and Turkey: Samples of Alipaşa and Bergama Toy Libraries*

Hilal SAMANCI** , Halit Buluthan ÇETİNTAŞ***

Abstract

There are many factors affecting the personal development throughout a person's life. In particular, games and toys have an important place in childhood. The game is learning many things that the child can not learn through life by creating his/her own experiences. Toys are the driving force behind these experiences. The toy library is a kind of library that brings together games and toys. The toy library is a place that supports and develops children in every way, prepares children for pre-school education by providing suitable play environments and necessary materials, paving the way for children's development and change, guiding families and children. This research was conducted to determine the views of parents of preschool age children using the toy library on the game, toy and toy library. Alipaşa and Bergama Toy Libraries were identified as samples. A questionnaire was applied to 151 parents using these toy libraries and each was asked about their views on the toy library. Frequency, percentage and cross table calculations were made in the analysis process. According to the results obtained children often come to the library; the usage of the library does not depend on the sex of the children or the education level of the participants; the majority of participants find the game and game materials in the toy library useful and participants encourage their children to use the toy library. Also all participants agree that the number of toy libraries should increase. Suggestions are presented according to the findings.

Keywords: *Play; toy; toy library; preschool; education; lifelong learning.*

* This article was developed from Hilal Samancı's master thesis called (2018) "Dünyada ve Türkiye'de Oyuncak Kütüphaneleri: Alipaşa ve Bergama Oyuncak Kütüphaneleri Örneği".

** Corresponding Author, Graduate Student, Ataturk University, Department of Information Management, bilgisamanci@gmail.com

*** Assist. Prof., Ataturk University, Department of Information Management, buluthancetintas@atauni.edu.tr

Giriş

Eğitimcilere ve psikologlara göre, çocuğun ilk yıllarında karşılaştığı problemler çocuğun yaşamı boyunca çevresindeki insanlarla ilişkilerini, davranışlarını, tavırlarını ve tutumlarını etkilemektedir. Bu nedenle beş-altı yaşına kadarki gelişimi, çocuğun ruh sağlığı açısından büyük önem taşımaktadır. Oyun dönemi olarak da adlandırılabilen bu yıllar, çocukluğun en renkli dönemini oluşturmaktadır (Özen, 1999, s. 46). Yine bu dönemde çocuk, çevresini araştırmaya ve tanımaya başlamakta, çevresiyle yeni yeni iletişim kurmakta, yaşadığı toplumun değer yargılarına ve kültürel yapısına uygun davranışlar ve alışkanlıklar kazanmakta ve kişiliğinin temelleri atılmaktadır. Böyle önemli bir süreçte çocukların ve ailelerinin bilinçli bir rehberliğe ve doğru bir yönlendirilmeye ihtiyaçları vardır (Altay, İra, Bozcan ve Yenal, 2011, s. 662).

Oyuncak kütüphaneleri, çocukların bahsedilen deneyimleri kazanabilmeleri için önemli fırsatlar sunmaktadır. Zira oyuncak kütüphaneleri, çocukları dış dünyanın olumsuz etkilerinden koruyan, oyuncaklarla oynayarak öğrenen, hissedilen, anlayan, kavrayan ve kendini ifade eden, gelişim yönünde algıları açık hem bilişsel hem de fiziksel yönden sağlıklı bireyler yetiştiren ortamlardır. Çocuklara araştırma, öğrenme, merak etme ve hayal kurma becerileri kazandıran ve onları bu yönde destekleyen oyuncak kütüphaneleri, yaşam boyu öğrenme ve bilgi okuryazarlığı becerilerinin erken yaşta kazanılmasında önemli rol üstlenmektedirler. Diğer kütüphane türlerinin sunduğu birçok imkâna sahip olan oyuncak kütüphaneleri ayrıca erken çocukluk dönemindeki çocuklar için korunaklı bir alan, engelli çocukların diğer çocuklara uyum sağlamasına olanak veren gerekli ve önemli mekânlardır.

Öte yandan oyuncak kütüphaneleri ile çocuklar, erken yaşlarında kütüphane kültürü, araştırma ve merak etme gibi alışkanlıklar kazanmaktadır. Belirli sürelerle ziyaret edilen oyuncak kütüphanesi, çocuklara toplumsal kuralları öğrenme, zaman kavramı, sabretme, aidiyetlik ve ödünç alma-verme gibi kavramları benimsetmekte yardımcı olabilir. Arkadaşlarıyla aynı ortamda vakit geçirme, anlaşabilme, oyun kurma, kurulan oyunun kurallarına riayet etme, kazanma ve kaybetme, ödünç alınan oyuncağa sahip çıkma, kırmama ve zarar vermeme, sorumluluk bilincinin gelişmesine de yardımcı olabilmektedir. Bu ortamlar, ülkelerin geleceği olan çocuklara en büyük yatırım olacaktır. Çocukların kendine güvenen bireyler olarak yetişmesine katkı sağlayabilecektir.

Çalışmada, sırasıyla oyun, oyuncak ve oyuncak kütüphaneleri kavramları ele alınmış ve kavramlar açıklanmıştır. Oyuncak kütüphanelerine gelen ve bu kütüphaneden yararlanan kişilere anket uygulaması yapılmıştır. Ayrıca ilgili kavramlar hakkında daha detaylı bilgi alabilmek amacıyla anket uygulaması esnasında katılımcıların görüşlerine (sözlü ifadelerine) de başvurulmuştur.

Oyun ve Oyuncak Kavramları

Oyun, insan hayatının hemen her evresinde var olan bir etkinlik olmakla birlikte özellikle hayatın ilk yıllarında çocuğun yaşadığı dünyayı tanıması, sevgilerini, mutluluk ve kırgınlıklarını, iç çatışmalarını, hayallerini, düşüncelerini ifade edebilmesi için en uygun dil olarak kabul edilmektedir (Yalçınkaya, 1996, s. 9). Daha geniş bir bakış açısıyla oyun çocukluk döneminin temel amacıdır. Öğrenme, yaratma, tecrübe kazanma, iletişim kurma ve yetişkinliğe hazırlama aracıdır. Duyguları ifade etme yolu, sıkıntılardan kurtuluş, özgürce yapılan ve haz veren mutluluk kaynağıdır. Oyun, çocuğu geliştiren ve eğlendiren, çocuğun tüm gelişim alanlarını destekleyen etkinliklerin tümüdür (Poyraz, 2003, s. 136).

Oyuncaklar ise çocukların gelişimi için en az besin kadar gerekli olup yaşamlarının doğal bir parçası niteliğindedir (Şahin, 2008, s. 22). Çocuklar, dış dünyadaki nesnelere tanımak ve onları kendi benliklerine katabilmek için oyuncağa muhtaçtır. Kendi içinde kapalı bir varlık olan bebeğin dışa açılmak, dünyayı tanımak, dünyadaki nesnelere temas kurmak gibi doğuştan getirdiği öğrenme merakı ve deneme arzusu vardır. Çocuklar, oyuncaklar sayesinde bu tür meraklarını gidermekte, dış dünyayı oyuncaklarının yardımıyla tanımakta ve öğrenmektedir (Yalçınkaya, 1996, ss. 11-13). Diğer bir ifadeyle oyuncak, çocuğu eğlendiren ve öğreten oyun araçlarıdır. Oyuncakları, bulunduğu zamanın ve toplumun değer yargılarını yansıtan; kültür, örf ve adetler hakkında bilgi veren; ekonomik, sosyal ve ahlaki yapıya ışık tutan kültürel objeler olarak tanımlamak mümkündür

Oyuncak Kütüphanesi Kavramı

Sanayileşme sonrası kentleşmenin artması ve oyun alanı olarak kullanılan mekânların giderek azalması, oyun faaliyetlerinin iç mekânlara taşınmasına sebep olmuştur. Bu geçiş, çocuğun doğal ortamından ayrılmasını zorunlu kılmış, çocuğun hayal dünyasını zenginleştiren oyuncağın önemini artırmıştır. Ancak oyuncağa ulaşmak sosyo-ekonomik yönden düşük gelirli aileler için bir sorun haline gelmiştir. Bu duruma çözüm üretmek amacıyla oyuncak kütüphanesi fikri, 1930’larda Amerika Birleşik Devletleri’nde ortaya çıkmıştır. İlerleyen yıllarda oyuncak kütüphaneleri, çocukların oyuncağa kolayca ve ücretsiz olarak ulaşmaları, farklı oyuncakların kullanımı hakkında bilgi edinmeleri, sorumluluk duygusunu artırmaları, sosyalleşme becerilerini geliştirmeleri gibi konularda katkı sağlamak gibi amaçlarla açılmıştır (Aydın, 2012, s. 14; Şentürk ve Bayat, 2016, s. 186). Bu kapsamda oyuncak kütüphaneleri, 1960’larda İsveç’te Lekoteks adında kurulmuş ve sonrasında Avrupa’nın diğer ülkelerinde özel gereksinimli çocukların eğitimlerine destek vermek amacıyla yayılmaya başlamıştır. 1967’de İngiltere’de, 1984’de Norveç ve Danimarka’da kurulduktan sonra Avustralya, Japonya ve Kore gibi diğer ülkelerde dezavantajlı ve özel gereksinimli çocuklara yönelik biçimde, karma yöntemlerle uygulamaların devam ettiği görülmektedir (Bjorck-Akesson ve Brodin, 1992, s. 98; Yazıcı ve Yaşar, 2008, s. 178).

Oyuncak kütüphanesi, çocuğu oynamaya teşvik etmek için hazırlanmış bir mekân olarak özellikle eğlenceli bir ortamda, çocuğa çeşitli ve çok sayıda oyuncaka erişim izni vermektedir. Amacı, çocukların gelişimine, yaratıcılığına, öğrenmesine ve sosyalleşmesine yardımcı olmaktır (Melo ve Valle, 2011, s. 511). Günümüzde oyuncak kütüphaneleri, aile desteği, engelli ve risk altındaki çocuklara yardım, kültürel oyunlarla oynamak gibi birçok alanda rol almaktadır. Oyuncak kütüphaneleri bulunduğu ülkelerde alternatif isimlerle bilinmektedir. Örneğin, İngiltere’de “Play Matters”, Kanada’da Aile Oyun ve Oyuncak Merkezi (Family Resource Centers), İtalya’da “Ludoteca”, Brezilya’da ise “Brinquedotecas” olarak adlandırılmaktadır (Bjorck-Akesson ve Brodin, 1992, s. 538).

Çeşitli gereksinim ve ihtiyaçlardan doğan oyuncak kütüphanelerinin dünya genelinde çeşitli türleri bulunmaktadır. Bunlardan en yaygın olarak bilinen oyuncak kütüphaneleri üç türdür: Topluluk odaklı oyuncak kütüphaneleri (halk oyuncak kütüphaneleri), engelli / özel ihtiyaçları olan çocuklar için Lekotek (özel oyuncak kütüphaneleri / ilave-bütünleyici oyuncak kütüphanesi) ve kültürel ve sosyal destek (mahalle oyuncak kütüphanesi) oyuncak kütüphaneleridir (Ozanne ve Balettini, 2010, s. 488). Oyuncak kütüphaneleri aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir:

Halk Oyuncak Kütüphanesi (Community Oriented Toy Library): Halk oyuncak kütüphanesi, topluluk temelli oyuncak kütüphanesi olarak da bilinmektedir. Kanada, ABD, İngiltere, Avustralya ve Finlandiya gibi ülkelerde yaygın olarak bulunmaktadır. Bu merkezlerde ailelere ve çocuklara danışmanlık hizmetiyle birlikte yapabilecekleri aktiviteler sunulmaktadır (Yazıcı ve Yaşar, 2008, s. 178).

Bütünleyici Oyuncak Kütüphanesi (Supplemental Toy Library): İlave oyuncak kütüphanesi olarak da bilinen, oyuncak kütüphanesi, hastanelere, sağlık merkezlerine, çocuk bakım merkezlerine ve okullara hizmet vermek amacıyla oluşturulan kütüphanedir (Yazıcı ve Yaşar, 2008, s. 179).

Lekotek Oyuncak Kütüphanesi: Lekotek konsepti, bebeklere, küçük çocuklara ve özel ihtiyaçları olan daha büyük çocuklara ve ailelerine yönelik hizmetleri içerir. Lekotek’in amacı engelli çocukların ailesi ve çevresine uyum sağlamasına ve bütünleşmesine yardımcı olmak, fiziksel ve zihinsel yeteneklerini geliştirmelerini sağlamaktır (Bjorck-Akesson ve Brodin, 1992, s. 535-536).

Hastane Oyuncak Kütüphanesi (Hospital Toy Library): Hastanelerde uzun tedavi süreci geçiren çocukların hastane dışında oyun alanı bulamaması gibi sebeplerle hastane içerisinde çocuklara hizmet vermek amacı ile oluşturulmuş oyuncak kütüphanesidir (International Toy Library Association [ITLA], 2015).

Mahalle Oyuncak Kütüphanesi (Neighborhood Toy Library): Mahalle oyuncak kütüphanesi, farklı yaştaki insanlar için sosyal ve kültürel toplantı yerleri sunmanın temel bir işlevine sahip olmaları ile dikkat çekmektedir. Oyunun çocuğun gelişimi ve toplumdaki herkes için önemli olduğu ve geleneksel oyun ve oyuncaklar gibi konular üzerinde durduğu ortamlardır (Bjorck-Akesson ve Brodin, 1992, s. 537).

Kuşaklararası Oyuncak Kütüphanesi (Interogeneration Toy Library): Bu oyuncak kütüphanesi kuşaklararası faaliyetleri geliştirmek için önerilerin sunulduğu ve katılımcılarının yararlandıkları mekânlar olmanın yanı sıra çocukları ve yaşlıları oyun oluşturmak ve oyun oynamak için bir araya getirmektedir. Oyun araç olarak kabul edilmektedir. Oynanan oyunlarla çocuğun bilişsel, duyuşsal ve fiziksel yönlerinin gelişmesini sağlamak amaçlanırken, yaşlı insanların bilişsel, duyuşsal ve motor fonksiyonların kaybını azaltmayı amaçlamaktadır (Vieira, Sousa ve Radstake, 2016, s. 252).

Gezici Oyuncak Kütüphanesi (Mobile Toy Library): Gezici oyuncak kütüphanesi ev merkezli çocuk bakım hizmetleri sunan kurumlara, sağlık merkezlerine, anaokullarına veya evlere gezici olarak hizmet veren oyuncak kütüphanesidir (Yazıcı ve Yaşar, 2008, s. 179).

Dünyada oyuncak kütüphanelerinin bulunduğu ülkeler Uluslararası Oyuncak Kütüphaneleri Birliği (International Toy Library Association) adı altında toplanmıştır. ITLA'nın kurulma kararı, 28 Mayıs 1987'de Toronto'da yapılan Uluslararası Oyuncak Kütüphanesi Konferansı'nda alınmış ve 1990 yılında, Torino'da yapılan 5. Uluslararası Oyuncak Kütüphanesi Konferansı sırasında kurulmuştur. Dünyanın çeşitli yerlerinde gerçekleştirilen oyuncak kütüphanesi konferanslarında, çocukların eğitsel, fiziksel, psikolojik, sosyal ve kültürel gelişimine katkılarına değinilmiştir. Alınan kararlar doğrultusunda, oyun ve oyuncak üretiminin, gelişiminin ve çocukların bu oyuncaklara ulaşmalarının sağlanması için kütüphanelerin daha yaygın hale getirilmesi amaçlanmıştır. Her üç yılda bir farklı ülkelerde yapılan uluslararası konferanslarla projenin dünya geneline yayılması hedeflenmiştir (Kamaraj, 2006, s. 233).

Türkiye’de de oyuncak kütüphanesi, 1990’lı yıllarda ortaya çıkmıştır. Türkiye Cumhuriyeti-UNICEF 1991-1995 iş birliği çerçevesinde Erken Çocukluk Gelişimi ve Okul Öncesi Eğitim Projesi hazırlanmıştır. Proje kapsamında 1994 yılında yapılan Okul Öncesi Eğitimin Yaygınlaştırılması ve Taşra Teşkilatının oluşturulması toplantısında oyuncak kütüphanesi ile ilgili olarak ileriye dönük yapılması gerekenler belirtilmiştir. Toplantıda, Türkiye’de Oyuncak Kütüphanesi ile ilgili ilk vurgulamalar yapılmıştır. İkinci gelişme 1998 yılında Küçükçekmece Belediyesi, UNICEF, Mili Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Genel Müdürlüğü ve Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi iş birliği ile yapılan “Küçükçekmece Çok Amaçlı Okul Öncesi Eğitim Merkezi Projesi”dir. Projede “Eğitici Materyal Merkezi ve Oyuncak Kütüphanesi Birimi’nin” kurulması çalışmalarına başlanmıştır. Türkiye’de ilk kez bir okul öncesi eğitim kurumunun bünyesinde “Eğitici Materyal Merkezi ve Oyuncak Kütüphanesi Birimi” kurulmuştur. Türkiye’nin ilk Oyuncak Kütüphanesi ise 2004 yılında Avustralya Başkonsolosluğu’nun desteğiyle Düzce’de hizmete açılmıştır (Kamaraj, 2000, s. 180-181). Ülkemizde İstanbul, İzmir ve Bursa gibi büyük şehirler başta olmak üzere birçok ilimizde oyuncak kütüphanesi mevcuttur. Bugün aktif olarak çalışan 28 oyuncak kütüphanesi bulunmaktadır. Oyuncak kütüphaneleri, il halk kütüphaneleri, anaokulları ya da belediyeler bünyesinde faaliyetlerine devam etmektedir.

Çalışma için seçilen iki kütüphane hakkındaki bilgiler aşağıda verilmiştir:

Alipaşa Oyuncak Kütüphanesi: Bursada bulunan Alipaşa Oyuncak Kütüphanesi 2012 Yılında "Oyna, Öğren, Gülümse Dünya" sloganı ile başlatılan proje ile hayata geçirilmiştir. 0-12 yaş arası çocuklara ve onların ebeveynlerine hizmet veren kütüphane 10 Haziran 2015 yılında açılmış ve bugün aktif olarak kullanılmaktadır. Kütüphane, çocukları oyuncakla tanıştırmak ve oyuncakları ödünç vererek eğitimlerini desteklemeyi amaçlamıştır. Özellikle nitelikli oyuncakla ulaşamayan, sosyo-ekonomik bakımdan dezavantajlı çocukların gelişimlerine destek olarak çocuğu okul öncesi eğitime hazırlamayı hedeflemiştir (Başal, Zeteroğlu, Kahraman ve Dermen, 2015, s. 170) Uludağ Üniversitesi ile işlev ve eğitim konusunda iş birliği yapan oyuncak kütüphanesinde filografi, ebru, dolgu bebek, resim, origami, ahşap boyama, taş boyama gibi sanatsal etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Her ay belirli gün ve haftalara ilişkin şiiir dinletileri, folklor dansı gösterileri, (23 Nisan, 19 Mayıs, Orman Haftası, Kütüphane Haftası), drama etkinlikleri, dramatizasyonlu hikâye okuma gibi etkinlikler yapılmaktadır

Bergama Oyuncak Kütüphanesi: Bergama Belediyesi ve İzmir Kalkınma Ajansı desteği ile 2010 Yılında "Gel Oyna, Al Oyna" Projesi ile hayata geçirilmiştir. Çocukların eğitimiyle ilgili desteklenebilmesi amacıyla erken destek programı olarak hazırlanmıştır. Oyuncak kütüphanesi öncelikli olarak gelişimsel açıdan risk altındaki mahallelerde yaşayan çocukların gelişim ve eğitimlerinde eşit fırsatlar sağlamaktadır. Bergama'daki 18 mahalle ve 114 köyde aşayan 0-9 yaş grubundaki yaklaşık 12 bin çocuğa hizmet sunmaktadır. Çocuklar oyuncak kütüphanesine üye olmak kaydıyla haftalık dönemler halinde ödünç oyuncak alabilmektedir. Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğretim elemanları, personele ve kullanıcılara çeşitli eğitimler vermiştir (Bergama Belediyesi, 2011).

Yöntem

Çalışmanın amacı, oyuncak kütüphaneleri bağlamında oyunun ve oyuncakın çocuk üzerindeki etkilerinin ve öneminin belirlenebilmesidir. Çalışma için Türkiye'de aktif biçimde faaliyet gösteren Bursa Alipaşa Oyuncak Kütüphanesi ile İzmir Bergama Oyuncak Kütüphanesi örneklem olarak seçilmiştir. Bu iki kütüphanenin toplam üye sayısı olan 259 kişi çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Anket sorularını hazırlarken literatürde yer alan diğer anketler incelenmiş, konu ile ilgili gerekli düzenlemeler yapılarak hazırlanmıştır. Bu kapsamda 28 sorudan oluşan bir anket hazırlanmış ve küçük çocuklardan yeterli ve gerekli bilgi alma zorluğu nedeniyle anket, ebeveynlere uygulanmıştır. Anket uygulaması bizzat araştırmacı tarafından yüzyüze görüşülerek yapılmıştır. Anket uygulama süreci, Bursa Alipaşa Oyuncak Kütüphanesinde 12-18 Mayıs 2017 ve İzmir Bergama Oyuncak Kütüphanesinde 20-24 Mayıs 2017 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Toplam, 154 kişiye uygulanan anketin 151 adeti değerlendirmeye alınmıştır. Anket uygulaması Alipaşa Oyuncak Kütüphanesinden 97 ve Bergama

Oyuncak Kütüphanesinden de 54 ebeveynle gerçekleştirilmiştir. Ayrıca anket verilerini desteklemek üzere, anketin uygulandığı sırada katılımcılara, oyuncak kütüphanesi hakkındaki görüşleri, yaşadıkları olumlu ya da olumsuz deneyimleri, önerileri ya da şikayetleri sorulmuştur. Buradan elde edilen çarpıcı sonuçlara bulguların açıklanmasında ilgili yerlerde değinilmiştir. Verilerin analizi için SPSS 20.00 paket programı kullanılmıştır. Çalışmada, frekans ve yüzde değerleri ile çapraz tablo değerlerinden yararlanılarak analizler yapılmıştır.

Bulgular

Araştırmada katılımcılara yöneltilen 28 soru, demografik bilgiler, oyun ve oyun materyallerine ilişkin görüşler, ebeveynin çocukla ilgilenme düzeyi, çocuğun vakit geçirdiği materyal ve oyun-oyun materyaliyle oynama alanı, oyuncaklara ilişkin görüşler ile oyuncak kütüphanesine ilişkin görüşler olmak üzere altı başlık şeklinde düzenlenmiştir. Başlıklar ve ilgili sorulara ilişkin elde edilen bulgular aşağıda sırasıyla verilmiştir.

Katılımcıların demografik bilgileri: Araştırma kapsamında görüşleri alınan kişi sayısı 151’dir (13 erkek, 138 kadın). Katılımcıların çoğunlukla genç ve orta yaş grubunda olduğu görülmektedir. Eğitim durumları ise ilkökul (n=54), lise (n=39), lisans ve üstü mezunu (n=48) kişi şeklindedir. Katılımcıların çoğunluğunu ev hanımı olup, büyük kısmı (n=101) herhangi bir işte çalışmamaktadır. Çalışanların meslek grubunu, memur (n=32), serbest meslek (n=28), uzman (n=9) oluşturmaktadır. Katılımcılar, 1000-2000 TL ve altı (n=61), 2001-3000 TL (n=56) ve 3000 TL ve üzeri (n=34) gelire sahiptir. Tablo 1’de katılımcıların demografik bilgileri detaylı biçimde verilmiştir.

Tablo 1: Demografik bilgiler

Katılımcıların demografik bilgileri		
Cinsiyet	n	%
Erkek	13	8,6
Kadın	138	91,4
Yaş		
Genç yaş (20-29)	47	31,1
Orta yaş (30-39)	77	51,0
Orta üstü (40 ve +)	27	17,9
Eğitim		
İlkokul	54	35,8
Lise	49	32,5
Üniversite Mezunu (Ön Lisans-Lisans ve üstü)	48	31,8

Tablo 1 devam

Medeni Durum		
Evli	138	91,4
Evli değil	13	8,6
Çalışma Durumu		
Çalışmıyor	101	66,9
Çalışıyor	50	33,1
Meslek		
Memur	32	21,2
Serbest	28	18,5
Uzman	9	6,0
Ev hanımı	82	54,3
Gelir Düzeyi (TL)		
Alt gelir (1000-2000 ve altı)	61	40,4
Orta gelir (2001-3000)	56	37,1
Üst gelir (3000+ ve üstü)	34	22,5
Toplam	151	100,0

Katılımcılara çocuklarının cinsiyetleri ve yaşları sorulmuştur. Oyuncak kütüphanesini kullanan toplam 151 çocuk (erkek, n=82 ve kız, n=69) bulunmaktadır. Erkek ve kız çocukların ayırım yapmaksızın oyuncak kütüphanelerini kullandığı görülmektedir. Oyuncak kütüphanesini kullanan çocukların yaşları değişmektedir. Buna göre 0-12 ay (n=3), 1-2 yaş (n=21), 2-3 yaş (n=55), 3-5 yaş (n=44), 5-6 yaş (n=28) aralığındadır. Tablo 2'de çocuklara ait cinsiyet ve yaş bilgileri detaylı biçimde verilmiştir.

Tablo 2: Çocukların demografik bilgileri

Çocukların demografik bilgileri		
Çocuğun Cinsiyeti	n	%
Erkek	82	54,3
Kız	69	45,7
Çocuğun Yaşı		
0-12 ay	3	2,0
1-2 yaş	21	13,9
3-4 yaş	55	36,4
5-6 yaş	44	29,1
6 ve üzeri	28	18,5
Toplam	151	100,0

Katılımcıların oyun ve oyun materyallerine ilişkin görüşleri: Katılımcılara oyuncacı tanımlamaları, oyun ve oyun materyallerini yararlı bulup bulmadıkları soruları yönetilmiştir. Bu doğrultuda oyuncacın ebeveynler açısından ne anlam ifade ettiği ve oyuncak kütüphanelerinden beklentileri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 3’e bakıldığında katılımcıların pek çoğu (n=86) için oyuncak, çocuğun gelişimini destekleyen, hayal gücünü ve yaratıcılığını artıran oyun materyalidir. Yine katılımcıların büyük kısmı (n=127) oyuncacı yararlı ve gerekli bulmaktadır. Oyuncak kütüphaneleri sunduğu oyun ortamları sayesinde çocukları gelişimsel yönden desteklediği gibi, kaliteli ve eğitici oyuncaqlara rahat ve kolayca erişim sağlamaktadır. Çocuklar bu oyuncaqlarla kişilik gelişimlerini sağlıklı bir şekilde tamamlayabilir, sunulan sosyal ortamlarla kendilerine güvenleri ve ifade yetenekleri gelişebilir, birçok oyuncakla yarattıkları yeni karakterle gelecekteki rollerine hazırlanabilirler.

Tablo 3: Oyuncacı tanımlama ile oyun ve oyun materyalini yararlı bulma

Sizce oyuncak nedir?	Oyun ve oyun materyalini yararlı bulma						Toplam	
	Yararlı ve gereklidir		Yararlı ve gerekli değildir		Fikrim yok			
	n	%	n	%	n	%	n	%
Çocuğu oyalayıcı ve eğlendirici oyun malzemesi	12	7,9	0	0,0	1	0,7	13	8,6
Çocuğun boş zamanlarının değerlendirildiği oyun malzemesi	12	7,9	3	2,0	0	0,0	15	9,9
Çocuğun gelişimini destekleyen, hayal gücünü ve yaratıcılığını geliştiren oyun malzemesi	75	49,7	9	6,0	2	1,3	86	57,0
Çocuğun isteği ile alınması gereken bir malzeme	3	2,0	0	0,0	0	0,0	3	2,0
Ebeveynlerin çocuklarını mutlu etmek ödüllendirmek için aldığı malzeme	25	16,6	4	2,6	4	2,6	33	21,9
Fikrim yok	0	0,0	0	0,0	1	0,7	1	0,7
Toplam	127	84,1	16	10,6	8	5,3	151	100,0

Tablo 3’e göre katılımcıların bazıları (n=16) oyuncakları yararlı ve gerekli bulmamaktadır. Bu yönde görüş bildiren katılımcılarla yapılan görüşmede, çocukları ruhsal ve fiziksel yönden kötü etkileyebilecek, onları şiddete yöneltebilecek oyuncak silahlar, cinsel yönden deforme edebilecek bebeklerin ve ailelerin tasvip etmediği çizgi film karakterlerinin oyuncaklarını kastettikleri anlaşılmaktadır. Bu yönde cevap veren katılımcılardan birinin ifadesi aşağıda verilmiştir.

“...Aslında bazı oyuncakların çocuklar için uygun olmadığını düşünüyorum. Mesela şiddet içeren silahlar ve savaşçı oyun karakterleri gibi. Bildiğim kadarıyla oyuncak kütüphanesinde çocuğumu şiddete yöneltecek oyuncaklar bulunmamaktadır. Oyuncaklar temin edilirken seçim işlemi yapılıyor herhalde...” (30 yaşında, lisansüstü mezunu, ev hanımı.)

Oyuncak kütüphanesi görevlileri, oyuncak kütüphanelerine temin edilen oyun materyallerinin Uludağ ve Ege Üniversitesi Eğitim Fakülteleri Öğretim Elemanlarının uzman görüşlerine başvurularak oluşturulduğunu ifade etmişlerdir. Oyuncak kütüphanelerinde olumsuz nitelikte oyuncakların bulunmadığı, çocuklara fiziksel ve ruhsal yönden zarar vermeyecek aksine onları psikolojik, sosyal, duygusal ve zekâ yönünden geliştirecek oyuncakların bulunduğu görülmüştür.

Çocuklar için yeme, içme ve uyku kadar önemli olan oyuncaklara bir ailenin alım gücü ne kadar yüksek olursa olsun oyuncak kütüphanesi dermesi kadar zengin türde ve çeşitte oyuncak sunması olası değildir. Katılımcıların hemen hepsi çocuklarına farklı sıklıkla da olsa oyuncak satın almaktadır. Hiç oyuncak almayan ya da alamayan katılımcılar (n=3) da bulunmaktadır. Çocuklarına oyuncak alamayan ailelere oyuncaklardan ücretsiz yararlanma imkânı sunan oyuncak kütüphaneleri, ailelerin bütçelerine katkı sağlayarak çocukların eşit yaşam standartları yakalamalarını sağlamaktadır. Tablo 4'te oyun ve oyun materyali satın alma sıklığı bilgileri detaylı biçimde verilmiştir.

Tablo 4: Oyun ve oyun materyali satın alma sıklığı

Çocuğunuza oyun ve oyun materyali alma sıklığınız nedir?	n	%
Haftada bir alırım	31	20,5
Ayda bir alırım	50	33,1
Altı ayda bir alırım	15	9,9
Düzensiz şekilde alırım	52	34,4
Hiç almam	3	2,0
Toplam	151	100,0

Tablo 5'te yer alan veriler incelendiğinde katılımcıların daha çok çocuklarına oyun ve oyun materyallerini çocuklarının ihtiyacı olduğunu düşündükleri zaman (n=49) aldıkları görülmektedir. Bunun sonucunda ailelerin çocuklarına ekstra bir bütçe ayırarak çocuklarına oyun ve oyun materyalleri almadığı yalnızca gerekli ve zorunlu gördükleri durumlarda oyuncak materyallerini temin ettikleri yorumu yapılabilir. Çocuklar, oyuncak kütüphanesi dermesindeki birçok oyuncaktan sınırsızca faydalanabilmekte, evlerine götürerek diledikleri gibi oynayabilmektedir.

Tablo 5: Oyun ve oyun materyali satın alma zamanı

Çocuğunuza ne zaman oyun ve oyun materyali alırsınız?	n	%
Doğum günü ve özel günlerde	32	21,2
Ödüllendirmek istediğimde	24	15,9
Çocuğum her istediği zaman	14	9,3
Kendim istediğim zaman	24	15,9
Çocuğumun ihtiyacı olduğunu düşündüğüm zaman	49	32,5
Diğer	8	5,3
Toplam	151	100,0

Tablo 6’ya göre katılımcıların satın almasında oyuncuğun çizgi film karakteri olması (n=6) ve oyuncuğun fiyatı (n=17) pek belirleyici değildir. Ancak katılımcılar için oyuncuğun çocuğun yaşına uygun olmasının (n=94) epey önemli olduğu söylenebilir. Öte yandan çocuğun oyuncuğı istemesi (n=26) satın alma için yeterli görülmektedir. Oyuncak tercih edilirken yaşa uygun olması çok önemlidir. Ayrıca çocuğı her yönden destekleyen ve geliştiren malzemeler olmasına dikkat edilmelidir. Satın alınacak oyuncularda çocuğı bilişsel, dil, sosyal ve motor gelişimi yönünden destekleyici uyarıcılar olmalıdır. Oyuncakların çocuğun gelişimini destekleyeceği, gelecekteki seçimlerini ve kararlarını olumlu etkileyeceğı unutulmamalıdır.

Tablo 6: Oyun ve oyun materyali satın alırken dikkat edilen hususlar

Çocuğunuza oyun ve oyun materyali satın alırken neye dikkat edersiniz?	n	%
Oyuncağın fiyatı	17	11,3
Oyuncağın yaşına uygun olması	94	62,3
Oyuncağın çizgi film karakteri olması	6	4,0
Çocuğumun istemesi yeterli	26	17,2
Diğer	8	5,3
Toplam	151	100,0

Gelişen oyuncak sektörü ve çeşitliliğın fazla olması, özellikle çizgi film karakterleri ve reklamlar, ailelerin çocukları için oyuncak tercihlerinde yanıltıcı olabilmektedir. Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların en az diğer çocuklardan (n=5) etkilendiğı ve en fazla oyuncakçıda görüp beğendiğı (n=52) anlaşılmaktadır. Anne ve babaların oyuncak satın almada etkilendikleri sebeplere bakıldığında oyuncakçıda görüp beğenerek aldıkları ve çocuklarının ısrarcı olmasının etkili olduğu yönünde görülmektedir. Öte yandan katılımcıların ancak bir kısmı (n=34) oyuncak tercihinde oyuncuğun eğitici olmasına dikkat ettiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 7: Oyun ve oyun materyali satın alırken etkilenilen nedenler

Çocuğunuza oyuncak alırken en çok neden etkilenirsiniz?	n	%
Kendi arkadaşlarımdan	7	4,6
Reklamlardan	9	6,0
Diğer çocuklardan	5	3,3
Oyuncakçıda görüp beğenerek	52	34,4
Çocuğumun ısrarı	44	29,1
Eğitici olması	34	22,5
Toplam	151	100,0

Katılımcıların çocukla ilgilenme düzeyi: Tablo 8'de oyuncak kütüphanesi çocuğunuzun evde oyun oynama süresini artırdı mı sorusuna katılımcıların büyük kısmının (n=90) olumlu yanıt verdiği görülmektedir. Katılımcıların bir kısmı (n=45) soruya olumsuz yanıt verirken, diğer bir kısmın (n=16) bu konuda net bir görüşü bulunmamaktadır. Buna göre çocukların ödünç aldıkları oyuncakları evlerinde oynama imkânının evdeki oyun süresini arttırdığı yorumu yapılabilir.

Tablo 8: Oyuncak kütüphanesinin oyun süresini arttırması

Oyuncak kütüphanesi çocuğunuzun evde oyun oynama süresini arttırdı mı?	n	%
Evet	90	59,6
Hayır	45	29,8
Fikrim yok	16	10,6
Toplam	151	100,0

Çocuğun vakit geçirdiği materyal ve oyun-oyun materyaliyle oynama alanı: Katılımcılara çocuklarının evde neyle vakit geçirdiği sorulmuştur. Alınan cevaplarda oyuncakların (n=60) ve TV-Bilgisayarın (n=53) yoğunlukta olduğu görülmektedir. Bilgisayar, tablet-telefon ya da televizyon gibi araçların neredeyse oyuncak kadar çok çıkması, çocukların vakit geçirme ve eğlenme aracı olarak bu cihazları da sıkça tercih ettiğini göstermektedir. Bu tür cihazların uzun süre kullanılmasının çocuklara çeşitli zararlar verdiği bilinmektedir. Bu konuda anne ve babaların dikkatli olması gerekmektedir. Tablo 9'da çocuğun evde vakit geçirdiği materyale ilişkin bilgiler detaylı biçimde verilmiştir.

Tablo 9: Çocuğun evde vakit geçirdiği materyal

Çocuğunuzun evde en fazla hangisiyle vakit geçiriyor?	n	%
Oyuncak	60	39,7
TV-Bilgisayar	53	35,1
Evde bulunan eşyalar	18	11,9
El işi etkinlikleri	9	6,0
Diğer	11	7,3
Toplam	151	100,0

Tablo 10'un verileri incelendiğinde, çocukların en fazla evde vakit geçirdikleri (n=75) görülmektedir. Şehir hayatı, çocukların oyun oynama mekânını değiştirerek, çocukların ev içinde daha fazla vakit geçirmelerine sebep olmaktadır. Ayrıca sadece küçük bir kısım (n=6) oyuncak kütüphanesini oyun alanı olarak ifade etmiştir. Bu duruma sebep olacak birçok unsur bulunmaktadır ancak oyuncak kütüphanesinde oyun oynama süresinin (45 dk.) az olması da bu unsurlardan biri olarak düşünülebilir.

Tablo 10: Çocuğun oyun oynadığı alan

Çocuğunuz genelde oyun ve oyun materyalleri ile nerede oynar?	n	%
Kendi odasında	29	19,2
Bahçe ve sokakta	14	9,3
Evin herhangi bir alanında	75	49,7
Aile fertlerinin bulunduğu yerde	22	14,6
Oyuncak kütüphanesinde	6	4,0
Diğer	5	3,3
Toplam	151	100,0

Katılımcıların oyuncaklara ilişkin görüşleri: Katılımcılara oyuncak ile ilgili düşünceleri sorulmuştur. Tablo 11’e göre katılımcıların çoğunluğu oyuncacı çocuğun gelişimini destekleyen, hayal gücünü ve yaratıcılığını geliştiren malzeme olarak tanımladıkları görülmektedir. Bu oran ebeveynlerin eğitim düzeylerine göre, ilkököl seviyesinde (n=26), lise seviyesinde (n=29), lisans ve üstünde (n=31) yakın seviyelerdedir. Her eğitim seviyesindeki katılımcının oyuncacı, çocuğun gelişimini destekleyen, hayal gücünü ve yaratıcılığını geliştiren oyun malzemesi olarak tanımladıkları görülmektedir (n=86).

Tablo 11: Oyuncacının tanımı ve eğitim

Sizce oyuncak nedir?	Eğitim durumunuz nedir?						Toplam	
	İlkokul		Lise		Lisans ve üstü			
	n	%	n	%	n	%	n	%
Çocuğu oyalayıcı ve eğlendirici oyun malzemesidir.	6	4,0	4	2,6	3	2,0	13	8,6
Çocuğun boş zamanlarının değerlendirildiği oyun malzemesidir.	4	2,6	5	3,3	6	4,0	15	9,9
Çocuğun gelişimini destekleyen, hayal gücünü ve yaratıcılığını geliştiren oyun malzemesidir.	26	17,2	29	19,2	31	20,5	86	57,0
Çocuğun isteği ile alınması gereken bir malzemedir.	3	2,0	0	,0	0	,0	3	2,0
Ebeveynlerin çocuklarını mutlu etmek ödüllendirmek için aldığı malzemelerdir.	14	9,3	11	7,3	8	5,3	33	21,9
Fikrim yok	1	,7	0	,0	0	0	1	,7
Toplam	54	35,8	49	32,5	48	31,8	151	100,0

Katılımcıların oyuncak kütüphanesine ilişkin görüşleri: Katılımcılara oyuncak kütüphanesini değerlendirmelerini sağlayacak çeşitli sorular sorulmuştur. Bu sorularla katılımcıların oyuncak kütüphanesini kullanım oranları belirlenmek istenmektedir. Tablo 12’deki kullanım sürelerine bakıldığında katılımcılardan büyük kısmının en fazla 1-3 yıl arası oyuncak kütüphanesini kullandığı görülmektedir.

Tablo 12: Oyuncak kütüphanesi kullanım süresi

Oyuncak kütüphanesini ne süredir kullanıyorsunuz?	n	%
1 Yıdan az	95	62,9
1-3 Yıl	49	32,5
3-5 Yıl	4	2,6
5 Yıdan fazla	3	2,0
Toplam	151	100,0

Ayrıca oyuncak kütüphanesini kullanımı gönüllülük esasına bağlıdır yani çocuğun okul gibi gitme zorunluluğu bulunmamaktadır. Buna rağmen çocuklar, oyuncak kütüphanelerini sıklıkla kullanmaktadır (Tablo 13). Bu durum, çocukların bu ortamlarda mutlu oldukları gibi ebeveynlerinin de memnuniyetini göstermektedir.

Tablo 13: Oyuncak kütüphanesini kullanım sıklığı

Oyuncak kütüphanesini kullanma sıklığınız nedir?	n	%
Sıklıkla gelirim	85	56,3
Ara sıra gelirim	41	27,2
Nadiren gelirim	11	7,3
İlk kez geldim	14	9,3
Toplam	151	100,0

Katılımcılara oyuncak kütüphanesi kullanımının çocuklarında herhangi bir kazanıma yol açıp açmadığı sorulmuştur. Katılımcılar, çocuklarında en çok sosyal davranış becerilerinin arttığını ifade etmişlerdir (n=69). Ardından oyuncak tercihi oluştu, oyunları kavrama ve kullanma becerileri arttı (n=36) diyenler gelmektedir. Oyuncak kütüphanesi kullanımının dolaylı etkisi, kitaplara ve okula ilginin (n=34) artmasıdır. Az da olsa (n=2) yararı olmadığını düşünen katılımcılar da bulunmaktadır. Tablo 14'te gözlemlenen kazanımlar detaylı biçimde verilmiştir.

Tablo 14: Oyuncak kütüphanesi kullanımıyla çocukta gözlemlenen kazanımlar

Oyuncak kütüphanesini kullanmayla çocuğunuzda ne gibi kazanımlar oldu?	Çocuğunuzun cinsiyeti nedir?					
	Erkek		Kız		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Sosyal davranış becerileri arttı (arkadaşlık ilişkileri, kendini ifade etme ve özgüveni geliştirdi, sorumluluk alma ve paylaşması arttı)	38	25,2	31	20,5	69	45,7
Oyuncak tercihi oluştu, oyunları kavrama ve kullanma becerileri arttı	19	12,6	17	11,3	36	23,8
Kitaplara ve okula ilgisi arttı	17	11,3	17	11,3	34	22,5
Bir yararı olmadı	1	0,7	1	0,7	2	1,3
Diğer	7	4,6	3	2,0	10	6,6
Toplam	82	54,3	69	45,7	151	100,0

Oyuncak kütüphaneleri, sağladığı eşsiz ortamlarla çocuklara kendilerini ifade etme ve yeni rollere bürünme imkânı sunmaktadır. Oynadıkları oyunlarla anne, doktor ve itfaiyeci gibi rollere bürünerek gelecek yaşamları için deneyim kazanırlar. Çocuklar, oyunlar esnasında konuşma ve kendini ifade etme becerilerini geliştirerek çevrelerine duygularını ve düşüncelerini aktarabilirler. Ezberledikleri ve söyledikleri tekerlemeler ile kelime dağarcıklarını zenginleştirirken, oyunlarla ellerini, kollarını ve mimiklerini kullanarak beden dilini kullanmayı öğrenirler. Böylece utanma, sıkılma gibi asosyal kişilik özellikleri göstermezler (Doğanay, 1998, ss. 20-21; Cinel, 2006, s. 9).

Katılımcılara bu kez oyuncak kütüphanesi kullanımının kendilerine ne tür yararlar sağladığı sorulmuştur. Tablo 15 incelendiğinde, soruya en yüksek oranda cevap (n=54) oyunculardan ücretsiz ve kolay biçimde yararlanabileceğimi öğrendim ifadesine verilmiştir. İkinci sırada (n=38) çocuk gelişimi hakkında bilgi edindiği ve çocukları ile bağlarının güçlendiği cevabı gelmektedir. Buna sebep olarak oyuncak kütüphanelerinde ailelere çocuk gelişimi ve eğitimi üzerine verilen seminerlerin etkili olduğu düşünülebilir. Ayrıca oyuncak kütüphanesinin eğitici ve öğretici etkisi sayesinde bazı katılımcıların (n=34) oyuncakın önemini anladığını ve çocuğuna uygun oyuncak seçmeyi öğrendiğini ifade etmektedir.

Tablo 15: Oyuncak kütüphanesi kullanımının ebeveynlere sağladığı yararlar

Oyuncak kütüphanesini kullanmanın size ne yararı oldu?	n	%
Kitaplara ilğim arttı	6	4,0
Çocuk gelişimi hakkında bilgi edindim ve çocuklarımla bağlarım güçlendi	38	25,2
Oyuncakların önemli olduğunu ve çocuklar için hangi tür oyuncakların seçilmesi gerektiğini öğrendim	34	22,5
Çeşitli ve kaliteli oyunculardan ücretsiz ve kolayca yararlanabileceğimi öğrendim	54	35,8
Bir yararı olmadı	4	2,6
Diğer	15	9,9
Toplam	151	100,0

Oyuncak kütüphaneleri çocuklara sundukları imkânların yanı sıra ailelerin de gelişimlerine destek veren ve kendileri gibi anne ve baba olan ailelerin bulunduğu bir mekândır. Çocukları ile vakit geçirdikleri gibi diğer ebeveynler ile deneyimlerini paylaşma ve iyi vakit geçirme imkânları vardır. Verilen eğitim seminerleriyle anne ve babalar çocuk gelişimi ve eğitimi üzerine birçok bilgiyi öğrenmektedirler. Araştırma sırasında Bergama Oyuncak Kütüphanesi’nde annelere yönelik verilen eğitim seminerine eşlik edilmiştir. Oyuncak kütüphanelerinin kuruluş amaçları arasında yer alan sosyo-ekonomik yönden gereksinimli yerlerde kurulması ve bu yerlerdeki çocukların diğer çocuklarla eşit fırsatlara sahip olması yatmaktadır. Aynı zamanda bu kesimlerde yer alan anne ve babalar maddi yönden yeterli desteği sağlayamadıkları gibi eğitim yönünden de çocuklarını gelişimsel olarak yönlendirmede eksik kalabilirler. Her anne ve baba

aynı eğitim düzeyine sahip olmadıkları gibi aynı deneyim ve bilgi düzeyine de sahip değillerdir. Özellikle kırsal kesimde yetişmiş ve yönlendirmeye ihtiyacı olan ebeveynler için çocuğun gelişim sürecinde oyuncak kütüphanelerinin aileleri bilgilendirici eğitimler sunması, aile ve çocukların gelişim takiplerini yapıyor olması ailelerin çocuk yetiştirmelerine katkısı açısından önemli ve gerekli bir yere sahiptir.

Her ailenin çocuğunu, ona fayda sağlayacak ve gelişimini destekleyecek ortamlara yönlendirmesi ve teşvik etmesinin önemi bilinen bir gerçektir. Bu kapsamda katılımcılara çocuklarını oyuncak kütüphanesini kullanmaya teşvik edip etmedikleri sorulduğunda büyük çoğunluğu evet yanıtını (n=142) vermiştir. Hayır diyen katılımcılara (n=9) neden bu yanıt verdikleri sorulduğunda çocuklarının teşvik edilmeye ihtiyaç duymadan, kendi istekleri ile oyuncak kütüphanelerini kullanmak istediklerini belirtmişlerdir (Tablo 16).

Tablo 16: Oyuncak kütüphanesi kullanımını teşvik etme

Çocuğunuzu oyuncak kütüphanesini kullanması yönünde teşvik ediyor musunuz?	n	%
Evet	142	94,0
Hayır	9	6,0
Toplam	151	100,0

Çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişimini tamamlaması ve öğrenmeye karşı olumlu tutum ve davranışlar içerisinde olması için, eğitim ve öğrenimini geliştirecek mekânların çocuklar için uygun şartları taşıması gerekmektedir (Aydın ve Aydın, 2015, s. 110). Oyuncak kütüphaneleri çocuklara bu ortamları sunmakta ve gerekli olan materyallere ücretsiz olarak ulaşabilme imkânı sağlamaktadır. Araştırmaya katılanlar da aynı görüşleri paylaşmaktadır. Zira, Tablo 17'de de görüldüğü gibi, oyuncak kütüphanelerinin sayısının artırılması ile ilgili soruya katılımcıların tamamı sayının artırılması yönünde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 17: Oyuncak kütüphanesi sayısının artırılması

Sizce oyuncak kütüphanelerinin sayısı artırılmalı mıdır?	n	%
Evet	151	100,0
Hayır	-	-
Toplam	151	100,0

Tablo 18'de görüldüğü üzere katılımcılar büyük oranda (n=108) oyuncak kütüphanesinde çocuklarına kendilerinin eşlik etmesi gerektiğini düşünmektedir. Tabloda görüldüğü üzere kütüphaneci seçeneği az bir katılımcı (n=13) tarafından seçilmiştir. Kütüphanelerin işleyişleri göz önüne alındığında oyuncak kütüphanelerinde meslekten kişilerin olması bu mekânlara olan kullanım talebini artırabilecektir. Ayrıca uzman kütüphanecilerin kullanıcılar da güven oluşturacağı, çocukların anne ya da babalarına ihtiyaçları olmadan oyuncak kütüphanesinden yararlanabilecekleri düşünülmektedir.

Tablo 18: Oyuncak kütüphanesinde çocuğa eşlik eden kişi

Oyuncak kütüphanesinde çocuğunuza kim eşlik etmektedir?	n	%
Kütüphaneci	13	8,6
Ebeveyn	108	71,5
Büyükanne veya Büyükdede	7	4,6
Bakıcı	5	3,3
Öğretmen	6	4,0
Diğer	12	7,9
Toplam	151	100,0

Çağdaş söylemler, çocukluğun korunması için özel bir mekân inşa edilmesi gerektiği konusunda hem fikirdir. Yurt dışında geçmişi 1930’lu yıllara dayanan oyuncak kütüphanesi Türkiye’de 1990’ların başında dile getirilmeye başlanmıştır. İlk nitelikli oyuncak kütüphanesi ise 2004 yılında Düzce’de açılmıştır. Çocukların yoksunluklarını gidermek ve diğer çocuklarla fırsat eşitliği sağlamayı amaçlayan oyuncak kütüphaneleri değişen dünya şartları ve ortamlarla birçok niteliği bünyesine almıştır. Oyuncak kütüphaneleri, gerek çocukları gelişimsel olarak destekleyecek eğitici ve öğretici oyun malzemelerine erişim, gerekse sunduğu güvenilir ve çocukların hayallerini geliştirecek ortamları sağlaması nedeni ile önemli bir yere sahiptir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmadan elde edilen bazı önemli sonuçlar bulunmaktadır. Bu araştırma sonuçları ve sonuçlara yönelik öneriler şu şekilde sıralanmıştır. Araştırmada katılımcılara kütüphane kullanımı ile çocuklarında ne gibi kazanımlar gözledikleri sorulmuştur. Katılımcıların neredeyse yarısı, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerinin, kendini ifade etme becerilerinin, özgüvenlerinin, sorumluluklarının ve paylaşma isteklerinin arttığını ve olumlu yönde etkilendiğini belirtmişlerdir. Oyuncak kütüphaneleri, günümüzde alışveriş merkezlerine ya da güvenli olmayan oyun parklarında vakit geçirmek zorunda kalan çocuklar için iyi bir alternatiftir. Diğer yandan çocuklara eğitici oyuncaklar ile ebeveyn destekli oyun ortamları sunan oyuncak kütüphanelerinde yapılan atölye etkinlikleri çocukları yeni şeyler yapmaya ve üretmeye teşvik eden birleştirici, ilgi çekici ve cezbedici mekânlardır. Aileler gönül rahatlığı ile bu alanları ziyaret edebilir, çocuklarıyla oyun oynayarak vakit geçirebilir, aile içi destek eğitimleri alabilir, kütüphaneden ayrılırken istedikleri oyuncakı ödünç alarak evlerine götürebilirler. Kütüphanenin verdiği aile içi destek eğitimleri sayesinde ebeveynlerin çocuk gelişimi hakkında bilgi edindikleri ve çocukları ile bağlarının güçlendiği araştırma kapsamında tespit edilmiştir.

Oyuncak kütüphaneleri, çocukları dış dünyanın olumsuz etkilerinden koruyan, sanal ortamlardan ve şiddet içerikli çizgi filmlerden uzak tutan, oyuncaklarla oynayarak öğrenen, hisseden, anlayan, kavrayan ve kendini ifade eden, gelişim yönünde algıları

açık, bilişsel ve fiziksel yönden sağlıklı bireyler yetiştiren ortamlardır. Çocukların evde, oyuncaklar dışında en çok televizyon ve bilgisayarla vakit geçirdikleri buna karşın oyuncak kütüphanesini kullanan çocukların oyuncaklara, okula ve kitaplara olan ilgisinin arttığı görülmüştür. Aynı zamanda çocukların evde oyuncaklarla oyun oynama sürelerinin de olumlu yönde arttığı ifade edilmiştir. Bu değerler ve olumlu gelişmeler, çocuklar için oyuncak kütüphanelerinin önemini ve gerekliliğini vurgulamaktadır.

Oyuncak kütüphanelerinin sağladığı oyun mekânları, çocukları oyun oynamaya ve oyuncaklara doyurabilecektir. Ebeveyni ile vakit geçiren çocuğun özgüveni artacak, aile içi iletişim güçlenecektir. Ödünç alınan oyuncaklar, aile bütçesine katkı sağlayabilecektir. Ebeveynlerin birbirleri ile tanışmalarına, ortak problemleri paylaşmalarına ve sosyalleşmelerine yarar sağlarken, verilen eğitimler ile ebeveynlerin bilinçlenmesi ve sağlıklı çocuklar yetişmesine yardımcı olabilecektir. Zira ebeveynler, verilen eğitimlerden sonra oyuncakların önemini daha iyi anladıklarını ve hangi oyuncakların çocukları için yararlı olabileceğini kavradıklarını belirtmişlerdir.

Araştırma kapsamındaki oyuncak kütüphanelerinden her meslekten, farklı yaş grubundan ve değişik gelir düzeyinden aileler yararlanmaktadır. Ailelerin çocuklarına oyuncak alma nedenleri ve satın alma sıklığı değişmektedir. Bu durumun belki de en önemli sebebi, ailelerin sosyo-ekonomik düzeyidir. Oyuncak kütüphanelerini kullanan katılımcıların genelde alt gelir düzeyi ve orta gelir düzeyine sahip oldukları görülmüştür. Bu durum, oyuncak kütüphanelerinin çocuklar arasında fırsat eşitliği sağladığını göstermektedir. Oyuncak kütüphanelerinde çocukların yaşına uygun ve eğitici yönden özenle seçilmiş oyuncaklar bulunmaktadır. Katılımcıların büyük kısmı çocuklarında olumlu değişimleri fark etmiş ve bu ortamların kullanımı için çocuklarını daha fazla teşvik ettiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca katılımların tamamı çocuklarının gelişimi için bu ortamların değerini kavradıklarını ve oyuncak kütüphanelerinin sayısının artması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Son olarak araştırmada elde edilen bulgular ışığında çeşitli önerilerde ve tespitlerde bulunmak mümkündür. Öncelikle ülkemizdeki oyuncak kütüphanesi sayısının artırılması ve bu kütüphanelerin toplum tarafından tanınması büyük önem taşımaktadır. Ayrıca çocuklara, oyuncak kütüphanesinden yararlanma bilinci aşılanmalıdır. Aileler, çocuklarını oyuncak kütüphanesini kullanmaları yönünde teşvik edici olmalıdır. Öte yandan oyuncak kütüphanelerinde bulunan materyal sayıları artırılmalı ve derme güncel tutulmalıdır. Ancak seçilecek oyuncakların kütüphaneyi kullanan çocukların yaşlarına uygun olmasına dikkat edilmelidir. Oyuncak kütüphanesinin günlük kullanım süresinin ve yapılan etkinliklerin artırılması, kullanıcıları kütüphaneye çekecek ve kütüphaneden daha fazla yararlanmalarını sağlayabilecektir.

Kaynakça

- Altay, S., İra, N., Bozcan, E. Ü. ve Yenal, H. (2011). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze milli eğitim şuralarında okul öncesi eğitim ve bugünkü durum. *E-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*, 6, 660-672. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/185655> adresinden erişildi.
- Aydın, A. ve Aydın, M. (2015). Geleneksel çocuk oyunlarının anadili eğitime etkisi. N. Gürsoy (Yay. Haz.), *TÜDÇOOK I. Uluslararası Türk Dünyası Çocuk Oyun ve Oyuncakları Kurultayı*, 14-17 Mayıs 2015 Eskişehir, Türkiye içinde (ss. 108-115). Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Aydın, H. S. (2012). *Oyuncak tasarımında sürdürülebilirlik esaslarının uygulanması: Ahşap oyuncak örneği* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Başal, H. A., Zeteroğlu, E. Ş., Kahraman, P. B. ve Dermen, M. T. (2015). Türkiye'de oyuncak kütüphaneleri ve gezici eğitimli oyuncak kütüphaneleri projesi. N. Gürsoy (Yay. Haz.), *TÜDÇOOK I. Uluslararası Türk Dünyası Çocuk Oyun ve Oyuncakları Kurultayı*: 14-17 Mayıs 2015 Eskişehir, Türkiye içinde (ss. 165-174). Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Bergama Belediyesi Faaliyet Raporu*. (2011). İzmir: Bergama Belediyesi.
- Bjorck-Akesson, E. M. ve Brodin, J. M. (1992). International diversity of toy libraries. *Topics In Early Childhood Special Education*, 12(4), 528-543. <https://doi.org/10.1177/027112149201200409> adresinden erişildi.
- Cinel, N. Ö. (2006). *Farklı sosyo ekonomik düzeydeki 3-6 yaş grubu çocuğu olan anne babalar oyuncak ve oyun materyalleri hakkındaki görüşlerinin ve bu yaş grubu çocukların sahip oldukları oyuncak ve oyun materyallerinin incelenmesi* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Doğanay, J. (1998). *Anasınıfına devam eden çocukların ebeveynlerinin çocuk oyun ve oyuncakları hakkındaki görüşleri* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- International Toy Library Association*. (2015). http://itla-toylibraries.org/home/wp-content/uploads/2015/12/hospital_play.pdf adresinden erişildi.
- Kamaraj, I. (2000). Okul öncesi eğitimde oyuncak kütüphanesi. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12, 177-182. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/1995> adresinden erişildi.
- Kamaraj, I. (2006). Oyuncak kütüphanesi ve uluslararası oyuncak kütüphanesi birliği. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 23, 229-236. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/2044> adresinden erişildi.
- Melo, L. L. ve Valle E. R. M. (2010). The toy library as a possibility to unveil the daily life of children with cancer under outpatient treatment. *Revista da Escola de Enfermagem da USP*, 2, 510-518. <http://dx.doi.org/10.1590/S0080-62342010000200039> adresinden erişildi.
- Ozanne, L. K. ve Ballantine, P. W. (2010). Sharing as a form of anti-consumption? An examination of toy library users. *Journal Of Consumer Behaviour*, 9, 485-498. <https://doi.org/10.1002/cb.334> adresinden erişildi.

- Ozanne, L. K. ve Ozanne, J. L. (2011). A child's right to play: The social construction of civic virtues in toy libraries. *Journal of Public Policy & Marketing*, 30, 263-276. <https://doi.org/10.1509/jppm.30.2.264> adresinden erişildi.
- Özen, M. (1999). *İslam eğitimcilerinden bazılarına göre çocukta oyun ve oyuncak* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Poyraz, H. (2003). *Okul öncesi dönemde oyun ve oyuncak*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Samancı, H. (2018). *Dünyada ve Türkiye'de Oyuncak Kütüphaneleri: Alipaşa ve Bergama Oyuncak Kütüphaneleri Örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Şahin, S. (2008). *4 yaş çocuklarının kavram edinimlerinde oyuncak odaklı ev eğitimi programının etkileri* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi) İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Şentürk, Ş. ve Bayat, S. (2016). Toys library: A phenomenological study. *Journal of Educational Sciences Research International E- Journal*, 6, 173-190. http://ebad-jesr.com/images/MAKALE_ARSIV/C6_S1makaleler/6.1.09.pdf adresinden erişildi.
- Vieira, S., Sousa L. ve Radstake H. (2016). International toy library: One, two, three... let's play again?"; *Journal of Intergenerational Relationships*, 14, 252-257. <http://www.toyproject.net/wp-content/uploads/2016/09/Intergenerational-Toy-Library-One-Two-Three-Let-s-Play-Again.pdf> adresinden erişildi.
- Yalçınkaya, T. (1996). *Eğitici oyun ve oyuncak yapımı*. İstanbul: Esin Yayınevi.
- Yazıcı Z. ve Yaşar, M. C. (2008). Erken çocukluk döneminde oyuncak kütüphanesi. E. Bilal ve Y. Ekinci (Yay. Haz.), *Balkan Ülkeleri Kütüphaneler Arası Bilgi-Belge Yönetimi ve İşbirliği Sempozyumu Bildirileri, 5-7 Haziran 2008, Edirne, Türkiye içinde* (ss. 176-180). Edirne: Trakya Üniversitesi